

Paula Stevens

Dankwoord bij de aanvaarding van de Jon Fosseprijs 2026

Paula Stevens (1955) studeerde Scandinavische taal- en letterkunde en vertaalt sinds 1982 uit het Noors. Ze heeft meer dan 75 romans vertaald, waaronder werk van Karl Ove Knausgård, Lars Saabye Christensen, Johan Harstad, Herbjørg Wassmo, Lars Mytting en Roy Jacobsen. In 2006 werd ze benoemd tot Commandeur in de Koninklijke Noorse Orde van Verdienste voor haar inzet voor de promotie van de Noorse literatuur in Nederland en België, in 2010 ontving ze de Amy van Marken-prijs voor haar gehele vertaaloeuvre. Ze geeft lezingen en vertaalworkshops in binnen- en buitenland en organiseert o.m. literaire lunches om de Noorse literatuur onder de aandacht van Nederlandse uitgevers te brengen, in samenwerking met NORLA (Norwegian Literature Abroad) en de Noorse ambassade in Den Haag. In 2018 ontving ze samen met Edith Koenders de Europese Literatuurprijs voor de vertaling van Johan Harstads Max, Mischa & het Tetoffensief. In 2025 werd ze bekroond met de Cultuurfonds Vertaalprijs Martinus Nijhoff. Ze vertaalde zelf dit dankwoord uit het Noors.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Jon Fosseprijs 2026

Uwe Koninklijke Hoogheden en beschermheren van de Fosselezing en de Fosseprijs, geachte minister van Cultuur en Gelijkheid Lubna Jaffery, beste Jon Fosse, beste familie, vrienden, collega's en andere aanwezigen,

Het is een dolgelukkige en trotse, maar ook zeer nederige en enigszins overweldigde vertaler die hier voor u staat: zoveel lovende woorden! Ik zweef een beetje op dit moment. Het is een ongelooflijk grote eer om de Fosseprijs te mogen ontvangen: het is de kroon op mijn werk, op mijn leven als vertaler, een droom die werkelijkheid wordt. Veel dank aan het Fossecomit e.

Het is zeer ongebruikelijk dat een vertaler zo in het middelpunt van de belangstelling staat. Paul Auster zei ooit: *'Translators are the shadow heroes of literature.'* Ik voel me niet bepaald een held, maar dat van die schaduwen klopt wel. De door mij vertaalde roman *De onzichtbaren* van Roy Jacobsen gaat over de familie Barr y, die op een piepklein afgelegen eiland in Noord-Noorwegen woont. Ze zwoegen en worstelen, maar geven nooit op – in alle eenzaamheid, onzichtbaar, in de schaduw. Als Roy een roman over ons, vertalers, had geschreven, had hij dezelfde titel kunnen gebruiken.

Onzichtbaar, omdat de meeste mensen er nooit bij stilstaan hoeveel van de teksten die ze dagelijks lezen of horen, vertaald zijn. Krantenartikelen, leerboeken, gebruiksaanwijzingen, irritante internetadvertenties – en natuurlijk, en bovenal, literatuur: veel daarvan is oorspronkelijk in een andere taal geschreven. Zonder vertalers zouden bibliotheken en boekenkasten akelig leeg zijn. Ook inhoudelijk armer, want zonder vertalers zouden veel gedachten en idee en onze landen nooit bereikt hebben; zouden onze schrijvers veel minder ge nspireerd zijn geraakt door buitenlandse auteurs – zonder vertalingen zouden we even ge soleerd zijn als de mensen op Barr y. Want vertalers zijn niet alleen veerlieden tussen talen, maar ook, om Susan Sontag te parafraseren, een brug tussen culturen en idee en, zodat wij kennis kunnen maken met de gedachten van andere mensen en ons daarin kunnen verdiepen, ze kunnen begrijpen. Iets wat nu misschien belangrijker is dan ooit tevoren.

Onzichtbaar, omdat we ge soleerd werken, op een eiland zou je kunnen zeggen: thuis, alleen, zonder collega's of gesprekken bij de koffieautomaat. Maar onzichtbaar zijn is dan, althans in mijn geval, misschien niet eens een nadeel. Want vertalen is niet alleen achter een computer zitten en woorden intypen; het is je met huid en haar in het universum van de auteur storten, met alles wat je hebt – om Susan Sontag opnieuw te citeren – aan integriteit, verantwoordelijkheid, trouw, durf en nederigheid – en daar zou ik creativiteit aan willen toevoegen. Het vereist een mentale en fysieke beweeglijkheid die niet altijd het daglicht verdraagt. De vertaler moet een taalkundige slangenmens zijn die zich niet alleen in stijl en ritme inleeft, maar ook in de personages, om die een stem te kunnen geven, letterlijk, wat af en toe

betekent dat je moet terugvallen op toneelspel. Ik lees dialogen of andere fragmenten hardop om te controleren of het goed klinkt, of het ritme klopt; het kan zelfs gebeuren dat ik plots begin te zingen als de tekst daarom vraagt. Ik loop wild gebarend rond: een soort gedrag dat in ‘het echte leven’ of op een kantoor met grote scepsis zou worden bekeken en in het beste geval tot verbanning naar een bezemkast zou leiden. Een vertaler wikt, weegt, worstelt, schraapt, schaaft, slijpt, verandert, verbetert – en verandert opnieuw – op zoek naar dat ene juiste woord, de juiste toon, het juiste ritme; soms bijna obsessief, vaak dag en nacht. Alles wat je hoort, ziet of leest, wordt herleid tot die ene vraag: kan ik dit gebruiken in mijn vertaling? Vertalen is geen deeltijdsbaan, zelfs geen voltijdsbaan: vertalen is geen beroep, maar een manier van leven.

Maar – wat een geweldige manier van leven, wat een heerlijk leven! Of eigenlijk meerdere levens, want telkens wanneer je een nieuw boek vertaalt, stap je het universum van dat boek binnen en leid je een parallel bestaan.

Daarom dank ik in de eerste plaats ‘mijn’ auteurs; duizendmaal dank voor alle belangrijke en prachtige boeken die jullie hebben geschreven, dank voor jullie geduld wanneer ik met mijn vragen kwam. Dank voor het vertrouwen en dank dat ik jullie vertaler mocht zijn: het was – en is – een grote eer en een groot genoegen. Aan jullie allen: duizendmaal dank.

Dank aan degenen die in mij geloofden toen ik als een vrij onervaren, naïeve vertaler naar Noorwegen kwam. Ik kan niet iedereen noemen, maar wil de onovertroffen Kristin Brudevoll en Eva Lie Nielsen in het bijzonder noemen; zij zijn beiden van onschatbare hulp geweest.

Ook dank aan mijn steunpilaren in Nederland, met name de Noorse ambassade in Den Haag, die zich zo actief inzet voor de Noorse cultuur en literatuur in Nederland, en in het bijzonder Inger Fokkens. Dank aan Suze van der Poll van de Universiteit van Amsterdam en aan al ‘mijn’ Nederlandse uitgevers, die de wil en de moed hadden om Noorse titels uit te geven.

En NORLA – zonder jullie had ik het allang opgegeven. De steun van NORLA is absoluut onmisbaar voor mij en voor alle andere vertalers van Noorse literatuur. Wat jullie doen is wereldwijd ongeëvenaard, en jullie zijn mijn familie geworden, mijn thuis wanneer ik in Oslo ben! Hartelijk dank!

Dank aan de Nationale Bibliotheek, het Fossecomit  en niet in het minst aan Jon Fosse zelf – voor het instellen van deze vertaalprijs om ons werk zichtbaarder te maken, zodat het ook aantrekkelijk wordt voor jongere vertalers om te kiezen voor dit bijna oudste, maar in ieder geval een van de belangrijkste beroepen ter wereld.

Dank aan mijn familie: Paul, Eva, Laura en Adnan. Als jullie niet hadden aanvaard dat ik vaak volledig verdwijn in mijn boekenbubbel en haast een soort mentale ontrouw pleeg met een voor jullie totaal onbekende Noorse auteur; als jullie het niet hadden verdragen dat ik jullie al v or het ontbijt lastigviel met vragen als: ‘Als ik dit doe, hoe zou jij dat dan in het Nederlands noemen?’ – dan had ik hier vandaag niet gestaan. Oneindig, oneindig veel dank dat jullie er voor mij zijn geweest – en dat nog steeds zijn.

Een laatste dank aan jullie die hier aanwezig zijn en naar mijn enigszins ademloze toespraak hebben geluisterd. Om mijn dierbare collega Hinrich Schmidt Henkel, de winnaar van vorig jaar te citeren: vandaag ben ik de gelukkigste vertaler ter wereld.